

SLOVENSKÝ NÁRODOPIŠ

2

VENOVANÉ 30. VÝROČIU ZDRUŽSTEVNENIA POĽNOHOSPODÁR-
STVA V ČSSR

ПОСВЯЩАЕТСЯ 30. ГОДОВЩИНЕ КОЛЛЕКТИВИЗАЦИИ
СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА В ЧССР

DEDICATED TO THE 30th ANNIVERSARY OF SOCIALIST
COLLECTIVIZATION IN ČSSR

DEM 30. JUBILÄUM DER SOZIALISTISCHEN KOLLEKTIVIERUNG
IN DER ČSSR GEWIDMET

*Na obálke: Str. 1. Hrabanie slamy pracovníčkami JRD v tradičnom, sčasti už
pozmenenom pracovnom odeve. Sebechleby. Foto A. Pranda 1977. NÚ SAV*

*Str. 4. Tradičný odev detí, dievčaťa a ženy, v súčasnosti ešte bežne používaný
pri slávnostných príležitostiach. Sebechleby. Foto A. Pranda 1977. NÚ SAV*

*Koncovky na stranách 188, 206, 207, 229, 267, 272, 286, 279, 291, 312, 336 sú
detaily praslic. Krnišov-Kráľovce. Kresby E. Mlynárová 1978. NÚ SAV*

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online prístupné iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com

www.cejsh.icm.edu.pl

www.cceol.de

www.mla.org

www.ulrichsweb.com

www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

SLOVENSKÝ NÁRODOPIS 2. 1979

OBSAH

ŠTÚDIE

Soňa Burlasová: Piesne s tematikou jednotných roľníckych družstiev ako problém súčasnej ľudovej tvorby . . . 163

KULTÚRA DRUŽSTEVNEJ DEDINY SEBECHLEBY

Úvod 207

Adam Pranda: Národopisný výskum družstevnej dediny (problémy, metódy, ciele) 209

Ema Kahounová — Drábiková: Odraz poľnohospodárskej ekonomiky v zmenách ľudovej kultúry družstevnej dediny 230

Viera Valentová: Súčasné premeny bývania v družstevnej dedine Sebechleby 243

Viera Nosálová: Kontinuita tradícií a ich zmeny v súčasnom odevu 254

Peter Salner: Štruktúra súčasnej rodiny v Sebechleboch 268

Elena Neumanová: Pracovná akti-

vita starého človeka na dedine a jeho postoje k súčasnosti očami psychológa 273

Josef Kandert: Městský život a chování obyvatel měst očima vesničanů 280

Viera Feglová: Funkcie tradičných prvkov v súčasnom svadobnom obradovom systéme v Sebechleboch 287

Milan Leščák: Organizačný štatút a súčasné podoby fašiangov v Sebechleboch 292

Oľga Danglová: Obradové pečivo ako rituálna a výtvarná súčasť svadobného obradu v Sebechleboch 299

DISKUSIA — GLOSÝ

Božena Filová: Výskum kultúry a spôsobu života družstevnej dediny v kontexte súčasných úloh slovenskej národopisnej vedy 309

Václav Frolec: K metodickým otázkam etnografického terénneho výskumu súčasnej vesnice 315

СОДЕРЖАНИЕ

СТАТЬИ

Со́ня Бу́рласова: Песни с тематикой Единых сельскохозяйственных кооперативов как проблема современного народного творчества 163

КУЛЬТУРА КООПЕРИРОВАННОЙ ДЕРЕВНИ СЕБЕХЛЕБЫ

Введение 207

Адам Пранда: Этнографическое изучение кооперированной деревни (проблемы, методы, цели) 209

Ема Кагоунова-Драбикова: Отражение сельскохозяйственной экономики на изменении народной культуры кооперативной деревни 230

Вера Валентова: Современные изменения в жилище кооперативной деревни Себехлебы 243

Вера Носалова: Преемственность

традиций и их изменения в современной одежде 254

Петер Сальнер: Структура современной семьи в Себехлебах 268

Елена Неуманова: Трудовая активность старого человека в деревне и его отношение к современности глазами психолога 273

Йосеф Кандерт: Городская жизнь и манера поведения горожан глазами деревенских жителей 280

Вера Феглова: Традиционные элементы и их функции в современной свадебной обрядовой системе в Себехлебах 287

Милан Лещак: Организационный статут и современные формы масленицы в Себехлебах 292

Ольга Данглова: Обрядовые изделия

из теста как ритуальная и художественная составная часть свадебного обряда в Себехлебах	219
ДИСКУССИЯ — КОММЕНТАРИИ	
Божена Филова: Изучение культуры и образа жизни кооперативной деревни	

в контексте современных задач словацкой этнографической науки	309
Вацлав Фролец: К вопросам методики этнографических полевых исследований в современной деревне	315

INHALT

STUDIEN

Soňa Burlasová: Lieder mit der Thematik der landwirtschaftlichen Produktionsgenossenschaften als Problem des gegenwärtigen Liedschaffens	163
DIE KULTUR DES GENOSSENSCHAFTLICHEN DORFES SEBECHLEBY	
Einleitung	207
Adam Pranda: Die ethnographische Erforschung der Kultur im genossenschaftlichen Dorf (Probleme, Methoden, Ziele)	209
Ema Kahounová — Drábiková: Die Auswirkungen der landwirtschaftlichen Ökonomie auf die Veränderungen der Volkskultur im genossenschaftlichen Dorf	230
Viera Valentová: Die gegenwärtigen Veränderungen des Wohnens im genossenschaftlichen Dorf Sebechleby	243
Viera Nosálová: Die Kontinuität der Tradition und ihre Veränderungen in der heutigen Kleidung	254
Peter Salner: Die Erforschung der heutigen Familien in Sebechleby	268
Elena Neumanová: Die Arbeitsak-	

ktivität der alten Menschen im Dorf und ihre Einstellung zur Gegenwart in den Augen des Psychologen	273
Josef Kandert: Das städtische Leben und das Verhalten der Stadtbewohner in den Augen der Dörfler	280
Viera Feglová: Die traditionellen Elemente und ihre Funktion in der heutigen Hochzeitszeremonie in Sebechleby	287
Milan Leščák: Das Organisationsstatut und die heutigen Formen des Faschings in Sebechleby	292
Oľga Danglová: Das zeremonielle Gebäck als rituelle und künstlerische Komponente der Hochzeitszeremonie in Sebechleby	299

DISKUSSION

Božena Filová: Die Erforschung der Kultur und des Lebensstiles des genossenschaftlichen Dorfes im Kontext der gegenwärtigen Aufgaben der slowakischen volkskundlichen Wissenschaft	309
Václav Frolec: Methodische Fragen der ethnographischen Terrainforschung des heutigen Dorfes	315

CONTENTS

ARTICLES

Soňa Burlasová: Songs with the Theme of Collective Farms as a Problem of Present Folk Creation	163
THE CULTURE OF THE COOPERATIVE VILLAGE SEBECHLEBY	
Introduction	207
Adam Pranda: Ethnographic Research of Cooperative Village (Problems, Methods, Aims)	209
Ema Kahounová — Drábiková: Reflection of the Agricultural Economy in the Changes of Folk Culture in Cooperative Village	230
Viera Valentová: Present Changes in the Dwelling of the Cooperative Village Sebechleby	243
Viera Nosálová: The Continuity of Traditions and their Changes in the Present Dress	254
Peter Salner: The Structure of the Present Day Family in Sebechleby	268
Elena Neumanová: Working Activity of Old Persons in the Village and	

their Attitude to the Present Time in the Eyes of a Psychologist	273
Josef Kandert: Town Life and Behaviour of Town Inhabitants in the Eyes of Villagers	280
Viera Feglová: Traditional Elements and their Function in the Present Wedding Ceremony in Sebechleby	287
Milan Leščák: The Statute of Organization and Present Forms of Carnivals in Sebechleby	292
Oľga Danglová: Ceremonial Pastry as a Ritual and Creative Component of the Wedding Ceremony in Sebechleby	299

DISCUSSION

Božena Filová: The Research of Culture and Way of Life of the Cooperative Village in the Context with the Present Tasks of the Slovak Ethnographic Science	309
Václav Frolec: Methodic Questions of the Ethnographic Terrain Research of the Present Village	315

KONTINUITA TRADÍCIÍ A ICH ZMENY V SÚČASNOM ODEVE SEBECHLEBOV

VIERA NOSÁLOVÁ

Národopisný ústav SAV, Bratislava

Bývalá Hontianska župa, do ktorej patrí i skúmaná obec Sebechleby, je z hľadiska ľudovej kultúry oblasť značne nejednotná (severozápad baníctvo, juh poľnohospodárstvo, susedstvo maďarského etnika atď.). Ukázali to i výsledky výskumov tradičnej kultúry tohto regiónu kolektívom pracovníkov Národopisného ústavu SAV, v rámci ktorých sa skúmal i tradičný ľudový odev. Na základe najmä terénnych výskumov (písomné pramene a literatúra takmer chýbali) v rokoch 1968—1978 sa hontiansky ľudový odev zaradil typologicky do celoslovenského kontextu (typ západoslovenský, v ženskom odevu charakterizovaný krátkym, do polovice hrudi siahajúcim opleckom a riaseným rubášom s vrchným, priliehavým dielom, často pretkávaným) a ďalej sa predbežne celé územie Hontu rozdelilo na desať subregionálnych odevných variantov, zatiaľ iba na základe materiálu z konca 19. a začiatku 20. storočia.

Sebechleby patria z hľadiska tradičného odevu k skupine viacerých obcí, kde sa nosil rovnaký odev (Sebechleby, Hontianske Nemce, Domaníky, Dolné Rykynčice). Dá sa povedať, že iba v Sebechleboch sa zachoval do súčasnosti, v ostatných dedinách zanikal postupne od prvej svetovej vojny, medzi vojnami a po druhej svetovej vojne. Čo bolo

príčinou, že sa zachoval práve v Sebechleboch, ťažko povedať. Zrejme tu nehralo úlohu náboženstvo, lebo všetky štyri obce boli katolícke (všeobecne je známe, že v evanjelických obciach na Slovensku sa tradičný odev odkladal skôr). Treba vziať do úvahy i staršiu históriu Sebechlebov, i keď veľmi stručne.¹ Začiatkom 18. storočia bolo v Sebechleboch 8 remeselníkov — všetci zhodou okolností pracovali s odevom — boli to krajčíri a čižmári. Vysvetliť, ako sa práve tento konglomerát starousadlíkov a nemeckých kolonistov, po ktorých napokon ostali podnes už iba početné priezviská (Uhler, Štimel, Cipcer, Rérich, Weis a i.), natoľko stmelil, že prevzal tradičný odev slovenského obyvateľstva (názvoslovie, skladba, strihy odevu sú slovenské), ktorý ich lokálne reprezentoval a zachoval sa dlhšie ako v okolitých obciach, by malo byť predmetom hlbšieho historicko-etnografického výskumu. Zaujímavé je, že reminiscencie na mestský charakter Sebechlebov i na turecké nájazdy sa zachovali v mnohých sférach života, k čomu sa ešte neskôr vrátíme.

O vývoji tradičného odevu za posledných 70—100 rokov sa zachoval materiál v samých domácnostiach a vďaka podnikavému fotografovi, ktorý mal ateliér v blízkom mestečku Krupine a ktorý

Tradičná sviatočná úprava hlavy ženy, v staršej generácii udržiavaná aj v súčasnosti Sebechleby. Foto V. Gosiorovský 1978. NÚ SAV

pôsobil v rokoch 1932—1956, máme zachytené toto obdobie početnými fotografiami, ktoré nájdeme takmer v každej rodine. Fotografovanie najmä pri slávnostných príležitostiach, ako boli cirkevné obrady (prvé prijímanie, birmovka, púť) sa stalo módou a po druhej svetovej vojne sa rozšíril sortiment príležitostí, pribudli i amatérske fotografie (trhy, zabijačky, svadby, narodeniny, pobyt vo viniciach a pod.). Tradičný odev v Sebechleboch, ako nám to ukazuje materiál, intenzívne žil v medzivojnovom období i po druhej svetovej vojne. Je neuveriteľné, keď si prezeráme iba fotografie z päťdesiatych rokov, ako retrospektívne pôsobia v konfrontácii s dneškom.

Špecifickosť tradičného ľudového odevu všeobecne, a tak i v Sebechleboch, bola a je jeho maximálna komunikatívnosť — nositeľ odevom oznamuje a vyjadruje informácie určené jednak užšiemu okruhu spoluobyvateľov, jednak širšej spoločnosti vôbec (regionálna, lokálna príslušnosť, stav, vek, príležitosti a pod.). Radikálne hospodárske i spoločenské zmeny po druhej svetovej vojne boli impulzom k čoraz zrýchľujúcim sa zmenám i k zániku tradičných hodnôt a javov. Sebechlebský odev je jedným z tých javov, na ktorom môžeme sledovať mechanizmy, impulzy zmien, pretrvávajúce starého ako bezprostrední pozorovatelia. Pri sledovaní problematiky ľudového odevu nás zaujali niektoré otázky, na ktoré sme sa usilovali zamerať i svoje posledné výskumy, vychádzajúc, samozrejme, i z materiálu zozbieraného v predošlých rokoch. Zaraďujeme ich do troch samostatných okruhov:

1. lokálna, regionálna príslušnosť odevu vo vzťahu k okolitým dedinám a vo vzťahu k mestu a mestskému odevu,

2. pretrvávajúce tradičného odevu pri niektorých obradových a slávnostných príležitostiach,

3. Názory na telesný výzor, krásu.

Materiál nám poskytol zväčša ženský odev, ktorý je rôznorodejší. Informátorky (zväčša ženy) sme sa usilovali početne rovnako zastúpiť tromi generáciami žien, a to: 1. najstaršia — od 60 rokov vyššie, 2. stredná — 45—55-ročné, 3. najmladšia — približne do 35 rokov.

1. *Lokálna, regionálna príslušnosť odevu vo vzťahu k okolitým dedinám a vo vzťahu k mestu a mestskému odevu*

Vonkajším prejavom miestnej odlišnosti od ostatného okolia bol predovšetkým — spomedzi celej hmotnej či duchovnej kultúry — a vždy tradičný odev, úzko spätý s osobou nositeľa. Pred 30—40 rokmi sa Sebechlebania jasne a pre celé okolie zrozumiteľne odlišovali odevom — i keď pripúšťali istú podobnosť s uvedenými tromi dedinami, ale svoj odev hodnotili vždy najvyššie. Dediny na sever od Sebechlebov označovali „na viďiekach“ — najmä ženy z okolia Krupiny (Bzovík, Litava a iné) boli „krekáčke“ alebo „hrachárke“, ktoré rozprávajú „po krekáčsky, majú inakší oblek, košeľe vyšívanie, okrúhlie čepce“, alebo „krekáči tam hore mali modré, fialové farby, podľa toho sme poznali“. S postupným zanikáním tradičného odevu (už medzi vojnami, po druhej svetovej vojne) prestali byť dôležité odlišenia medzi dedinami či regiónmi. Tradičný odev sa dostal do nových rozporných vzťahov s mestom a mestským odevom, a to nielen pri občasných návštevách dedinčanov v blízkych mestách (trhy), keď mestský odev sa posudzoval pohľadom vonkajšieho pozorovateľa, viac-menej nezainteresovane („pánske hábi“), ale obyvatelia Sebechlebov boli nútení zaujať stanovisko k mestskému odevu sami medzi sebou, v dedine.

Takmer bez odsúdenia a bez hanlivých pripomienok prešlo preobliekanie mužov. So zmenenými pracovnými podmienkami (práce mimo dediny) a neskôr i v samej dedine zmenil sa tradičný

mužsky odev. Preoblekanie mužov, na rozdiel od žien, nebolo kvalifikované ako „preoblečenie za pána“, ako sa to ešte i dnes hovorí o ženách. No i u mužov prebiehal tento proces neskôr ako inde na Slovensku, až okolo rokov 1954—1956. V súčasnosti ešte v generácii 57—60-ročných i dnes dvaja-traja muži chodia v kroji do kostola. Ešte po druhej svetovej vojne sa mládenci bežne ženili v tradičnom odevu a zaujímavé je, že i takí, čo boli cez vojnu mimo domu (vojenská služba, zajatie a pod.), po návrate sa znovu vracajú k tradičnému odevu.

U žien je situácia trochu iná. Odkladanie tradičného odevu tu súviselo *podstatne* so zmeneným sociálnym a hospodárskym postavením ženy — a cez tento aspekt je i preobliekanie generačným javom.

Najstaršia generácia žien (od 60 rokov vyššie, základné vzdelanie, v domácnosti alebo robili v JRD, teraz na dôchodku), nosí naďalej tradičný odev na všetky príležitosti, t. j. tak pracovný, ako aj sviatočný so všetkými atribútmi informácií (stav, príležitosť, napr. v smútku nenosia do kostola čepiec, ale len šatku a pod.). Už dávnejšie, pred druhou svetovou vojnou i po nej, postupne však vymenili niektoré súčiastky za vývojevoe novšie (prestali nosiť rubáše, oplecká, zmenila sa obuv). Iba v málo prípadoch nosia ženy tejto generácie i tradičný účes zv. „rohe“ (vlasy omotané okolo drótenej podložky) a čepce nosia iba na sviatočné príležitosti („Ešte i dnes dve-tri ženi aj na ťeláci deň nosia čepiec“).

Stredná generácia žien (okolo 40 rokov a vyššie, v domácnosti alebo v JRD, základné vzdelanie) nosí tradičný odev vždy na slávnostné príležitosti (napr. vrstovníčky 54-ročnej ženy všetky chodia v tradičnom odevu). K tradičnému sviatočnému odevu nosia síce čepiec, ale starý účes „rohe“ sa zmodernizoval, ženy síce nosia drótenú podložku, ktorá je potrebná na to, aby si čepiec udržal

potrebnú formu, ale podložka je iba drôt ovinutý tkanicami, nie vlasmi, ktorý si pripevnia na hlavu. K tejto zmene tradičného účesu došlo podľa údajov po založení JRD (1952). Informátorka (54-ročná, ktorá sa vydávala r. 1943) hovorí: „Keď som prišla za nevestu, tak som len v čepci choďila. Svokra hovorila: To je aňi jedna ňie poriadna, čo bez čepca ide von. Ráno som sa richlo umila a hneď čepiec — až do večera. Ako nastalo družstvo, ženy vihutovali, že jesto umelie rohe. Cez obed vihutovali, pri práci, a skúšali. Po práci len sa pokloňili, zhodili umelie rohe a ráno zase nastokli. Lebo predtým sa ženi len raz do týždňa česali, v nedeľu ráno. Keď si ľahol, ako na polená — len na boku sa dalo ležať.“ Iná informátorka hovorí: „Svokra sa hňevala za tie umelie rohe, že kerá to vistrojila a potom už i ona.“ „Ako sa družstvo začalo, tak sme to zhodili“ (tradičný účes). Informátorka 41-ročná mala v živote iba zopár ráz spravený tradičný účes, ináč nosila vždy len „umelé rohi“. Čepiec na pracovný deň nosí už len štyri-päť žien, ostatné nosia šatky. Na slávnostné príležitosti, sviatky, nosia čepiec skoro všetky ženy strednej generácie (birmovka, „hostina“ na Michala, na Vianoce, na Annu, na Urbana). V pracovnom odevu alternuje tradičný odev s dnes bežným pracovným odevom (najmä sú to tepláky, svetre, blúzy a pod.). Avšak i medzi strednou generáciou sú ženy, ktoré si na niektoré príležitosti obliekajú „pánske šaty“, najčastejšie nohavice, svetre, kabáty. Vynútil si to častejší styk s mestom, dlhšie pobyty mimo dediny. (Návštevy detí na školách, zájazdy usporiadané JRD i do zahraničia, pobyty v kúpeľoch, na liečení, rekreácie a pod.). Najčastejšie ako dôvod uvádzajú, že kroj v meste vzbudzoval pozornosť, dcéra, syn sa za mamu hanbili, ak prišla do školy v kroji, nepraktickosť pri cestovaní a pod. („voľakedi sa hovorilo, že sa hanbí za svoj kroj, ale teraz už ňie“). Proti úplnému

preoblečení uvádzajú dôvody ekonomické (kto by to podral, nemôžu si to dovoliť, stavajú dom, zásoba tradičného šatstva je veľká).

U najmladšej generácie dievčat i vydatých žien (odborné vzdelanie, zamestnané) vidíme posledný vývojový stupeň prechodu od tradičného k mestskému odevu. Generácia okolo 30—35-ročných žien chodila obyčajne ešte v tradičnom odevu do základnej školy. No už po vychodení ZDS mnohé z nich mali možnosť nadobudnúť odborné vzdelanie mimo dediny. Obliekli si mestské šaty. Tie, ktoré sa vydali a ostali pracovať v JRD alebo v domácnosti, nosili naďalej tradičný odev (napr. ročník 1949 — 2 chodia v kroji, ročník 1947 z 11 žien 3 nosia kroj, ročník 1936 z desiatich žien 2 v kroji). Mladšie dievčatá alebo ženy narodené po roku 1950 obyčajne už kroj nenosili ani do školy. Chodia v mestských šatách, ktoré si kupujú hotové, šijú si samy alebo si dávajú šiť u vyučených krajčirok, často priamo v Sebechleboch (5 rokov pracuje krajčírstvo pri MNV). I staršie ženy si tu dávajú šiť mestské blúzy, ktoré nosia k širokým sukniam, keď idú do mesta. Mladšie si dávajú šiť 3—4-krát v roku šaty, nohavice, sukne, blúzy. Šaty sú obyčajne určené na sviatky, na birmovku, na hody, Veľkú noc, Vianoce, na Jozefa, na Annu, na Urbana, na fašiangy, svadbu. Farby i materiály si vyberá každá podľa svojho vkusu. Stálych odberateľov módnych časopisov je málo (Móda 3, Pramo 1, Praktická žena 5). Asi pred desiatimi rokmi bolo zvykom, že si priateľky dali šiť rovnaké šaty; v súčasnosti, keď náhodne majú rovnaké, tak sa hnevajú. Šaty sa šijú podľa najnovšej módnej línie, pričom staršia generácia sa vždy stavia k najnovšej móde konzervatívne odmietavo. V súčasnosti si ženy dávajú šiť šaty s dĺžkou do pol kolien, dievčatá do pol lýtok („nie dlhé, aby som nebola ako do maku“; k nedávnej minidĺžke staré ženy hovorili: „vitřčajú si sľehná,

ba aj zadki“). Zmenil sa, ako sme už spomenuli, i názor na nosenie nohavíc u žien, i keď sú tu rozdiely medzi strednou a najmladšou generáciou. Stredná považuje nohavice za samozrejme do práce (tepláky), na cestovanie, do školy, ale na nedeľu vyžadujú od svojich vydatých i slobodných dcér, aby si obliekli šaty. Ešte pred 5—8 rokmi sa na zábavu obliekali nové šaty, dnes najmladšia generácia nosí všeobecne (a záväzne ako predtým pri tradičnom odevu) i na zábavy „rifľa“ („dnes na zábavu len ošúchané rifle, kebi zakázali, bola bi sála prázdna“; „chlapci nechcú dievčatá, čo majú šati, lebo to sa ňehodí spolu“; „ňejdú tancovať po dievku, čo ňemá rifľa alebo safari šati“). Stredná generácia matiek sa k tomuto stavia kriticky, práve tak ako k terajším zábavám. Považujú ich za neviazanejšie a pripisujú to tomu, že veľakedy chodili matky s dcérami na zábavy a cez celý čas boli prítomné. Po ukončení zábavy odchádzali matka s dcérou spolu domov. Dnes sa mládež baví sama („do polnoci pijú a potom sa bijú“, „boli predtým zábavi inakšie, teraz aňi z hori — dievuo, ňesľušne oblečenuo, v rifľoch a fajčia“).

Tu treba podotknúť i to, že hoci tradičný odev bol veľmi bohatý na výzdobu (výšivky — staršie ručné, novšie strojom, tkaniny a pod.), pri súčasnom odevu sa na túto tradíciu zatiaľ nadväzuje iba ojedinele.

2. Pretrvávajúce tradičného odevu pri niektorých obradových a slávnostných príležitostiach

Hoci prevažná časť najmladšej generácie dievčat a žien už nenosila bežne tradičný odev, pretrval odev ako „kroj“, určený na niektoré príležitosti. Každé malé dieťa a školopovinná mládež má obyčajne takýto „kroj“, do ktorého sa oblieka na slávnosti (oslobodenie obce, výročné schôdze JRD, dožinky JRD). V dospelosti jedinou príležitosťou, keď

Tradičný odev žien a muža používaný ešte v súčasnosti pri slávnostných príležitostiach. Sebechleby. Foto V. Nosáľová 1978. NÚ SAV

si dievča ešte i v súčasnosti oblečie kroj, je svadba. Na úradný sobáš ide v mestských šatách (ešte pred 2—3 rokmi sa obrad na MNV robil tri týždne pred cirkevným sobášom, dnes v ten istý deň), v dlhých bielych, na hlave má miesto tradičného venca v účese kvety alebo dokonca i klobúk, čo najstaršia generácia komentuje posmešne („jedna-dve mali i klobúk ako v Afriki“). Na svadobnej hostine pred polnocou si mladucha oblečie kroj, do ktorého ju obliekajú (i dve hodiny) krstné matky nevesty i ženicha a birmové matky oboch (ktoré sú obvykle ešte v tradičnom odevu) a „kmotričky“, t. j. deti, ktoré odriekala nevesta i ženich na krste i na birmovke. Tieto sa síce volajú k tomuto aktu i dnes,

ale pri obliekaní vlastne už nevedia pomáhať, sami kroj nenosili a nenosia. Vtedy nevestu „zavijú“, t. j. dajú jej čepiec. Kroj daruje neveste svokra (alebo si ho požičajú, najmä oplecko, ktoré majú už iba staršie ženy). Po zavíťí príde do miestnosti ženich a potme si hľadá ženu. Keďže je tam viac žien v kroji — pozná si ju podľa ligotavého čepca. Prídu k ostatným na hostinu a nastane „vikrúcanka“ — postupne vymieňajú nevestu v tanci, za čo platia peniazmi. Po tanci nevesta rozdáva dary najbližšej rodine ženicha (rodičom, súrodencom, starým rodičom), krstňatám z oboch strán. Dary pozostávajú zo šatstva (napr. na sukňu svokre, svokrovi košeľa, švagrôvi košeľa, švaginej látka na šaty, star-

kej na sukňu, deťom svetriky). Všetkým svadobníkom od detí po dospelých, ale len slobodným, rozdáva vreckovky (obvykle je ich do 100 kusov). Ešte pred 20—30 rokmi tradičná svadba vyzerala ináč, nevesta išla na sobáš v tradičnom odevu (i ženích), vo venci. Aj dary postupne nadobúdajú na množstve, či už ide o vecné alebo o peniaze. (Vtedy sa nevesta pýtyovala, potom bola „zavíjanka“, potom „vikrúcanka“, pri ktorej sa za tanec neplatilo, len sa tancovalo. „Teraz to už ňerobia, za hodinu je zavítá a potom sa preoblecie za paňi“.)

3. *Názory na telèsný výzor, krásu*

Podobne ako sa za posledných niekoľko desaťročí zmenil odev, zmenili sa aj kritériá a názory na telesný výzor človeka, jeho vzťah k osobnej hygiene a zdraviu. V minulosti boli kritériá ekonomické, utilitárne aspekty, ktoré sa prejavili aj vo voľbe partnera do manželstva. Za peknú sa považovala žena a muž, ktorí boli mocní, teda dobrí pracovníci, bohatí. Vystihujú to i slová informátorov: „Voľakedi ňevesta ňemusela biť pekná, len ňech má hektáre, musela sa vidieť, čo jej rodičia určili. Ak nie — tak aj bitkou. Ale vtedy boli poslušní.“ „Voľakedi sa ňerovzdávali, len sa nahali“. „Rodina zariadila sobáš vedľa majetku, ale bol takí, čo si ňedal povedať.“ No zrejme sa hodnotil aj telesný výzor, i keď nie vo vzťahu k manželstvu. Lebo podľa názoru muža správna žena „musí mať držaňia“, vedieť sa obliecť, byť čistá. S takýmto realistickým názorom na voľbu partnera korešpondovalo aj hodnotenie výzoru či u mužov, alebo žien. („Voľakedi sa taká páčila, čo bola červená, pevnejšia“. „To je za ženu — mocná“. „Bol to pekni chlap, kosťiti, vážil višie 100 kg, vždi v košeli aj v zime, mocni bol“.) Hoci pri dotaze na súčasné názory tvrdia, že teraz sa páčia štíhli ľudia, je to relatívne („teraz štíhle — robila so mnou jedna, mala 115 kg, teraz má len 80 kg“;

„žena to už bola taká chudšá“; „chudá žena ňič ňeznamená“; „aká si fajn tučná“). I strednú generáciu mužov nenadchýňali chudé ženy („keď sa to naoblieka do kroja tak je toho za snop, a keď ľahne do posteli, tak ju misí hľadať pri steňe“). Takéto, z dnešného hľadiska už nežiadúce hodnotenia, majú svoj protipól v súčasných hodnoteniach mužov i žien, kde je už rozhodujúce zamestnanie, zárobok, u žien gazdovlivnosť a pod. Fyzický výzor mužov sa však hodnotí i celkom bezprostredne. Staršia generácia odsudzuje u mladých brady („najkrajši je chlap, keď je pekne ohoľeni“), hoci začiatkom storočia starí chlapi, „čo prišli z vojni s bajúzami, vivázovali si ich, vikrúcali a mazali pomádou“. Najmladšia generácia žien i dievčat, ktoré nenosia tradičný odev, farbía si oči, pery, maľujú si očné linky. Málomotorá má trvalú, dávajú si robiť moderný „tupí strih“ — teda prispôsobujú sa najnovšej mestskej móde, načo si už privykla i staršia generácia. V dedine je záujem o kurz kozmetiky, ktorý pripravuje Osvetová beseda, ale o prednášky o správnej výžive, o diéte nie je záujem, hoci i pri zbežnom pohľade na mladých ľudí i strednú generáciu je jasné, že ešte stále sa asi kilá nadváhy pokladajú za prejav blahobytu („o ľiniu ňie je záujem, ženi si ňeodoprejú nič“).

Pri mnohých rozhovoroch s informátormi o názoroch na telesný výzor a krásu sme sa prvýkrát dozvedeli, že sa v Sebechleboch každoročne volí kráľovna krásy. Nie je možné na tomto mieste širšie hovoriť o tomto jave, ktorý si zasluži podrobnejšie spracovanie, no i doterajšie poznatky čiastočne doplnili celkový obraz estetických hodnotení. V súčasnosti sa voľba kráľovnej krásy koná každý rok na fašiangy v nedeľu pred „Popolcovou“ (Popolečnou) stredou. Iba stručne sa zmienim o existencii tzv. „mláďenského spolku“ a voľbe „mláďenského richtára“ v Sebechleboch (bližšie v príspevku M. Leščáka). Stará tradícia

ložiteľne do minulého storočia (a pravdepodobne i ďalej), nadväzuje nepochybne ešte na staršie cechové zvyklosti z čias, keď Sebechleby boli mestečkom. Cechovú tradíciu pravdepodobne neskôr prekryla tradícia o protitureckých bojoch. Sebechlebskí mládenci vraj bojovali proti Turkom v chotári medzi Sebechlebmi a Hontianskymi Nemcami na mieste zvanom Oplakanec. Mládenci Turkov premohli, vzali im meče, kopije, oštepky, tanistry a iné zbrane. Veľa mládenčov Turci aj pobili a na znak smútku za nimi nosili sebechlebské dievky na hrdle čierne hodvábne šnúrky. Toľko ústna tradícia. Na pamäť toho sa pri voľbe mládeneckého richtára ukoristené trofeje prenášali po dedine, uložené v tzv. „láde“. K rekvizitám patrila i zástava (ktorá je uložená v kostole). Rekvizity sa časom postrácali, časť sa vraj dostala do múzea niekedy za prvej ČSR. Mládeneckým richtárom mohol byť každý mládenec, ktorý ukončil školu a ostal ním do ženby. Výber v minulosti padol najmä na takého, ktorého rodičia mali veľkú „chižu“, lebo fašiangové zábavy sa konali doma, neskôr bolo dôležité, či bol majetný, mal dobré víno a pod. Ako uvidíme, s voľbou kráľovnej krásy mala táto inštitúcia mnoho spoločného.

Asi okolo roku 1940 sa v Sebechleboch po prvýkrát volila kráľovná krásy; dnes je to už 54-ročná žena. Bolo to na obvyklej fašiangovej zábave, usporiadanej mládeneckým spolkom v tzv. „rečtorovej pajte“. Účastníci si už dnes nevedia spomenúť, kto dal návrh, pravdepodobne to boli „cezpoľní“ (žandári, horári, geometri). Kráľovná bola zvolená spontánne, bez priprav. Postupom času sa voľba kráľovnej krásy stala obdobou mládeneckého spolku (pravda, bez jeho staršej tradície) až dosiahla dnešné formy. Spočiatku zvolená kráľovná nedávala nijaké pohostenie, volilo sa dievča pekné, sympatické. Neskôr čoraz viac pristupovali podobné momenty ako pri

sa (a zvolila skupovaním lístkov) tá kan didátka, ktorá mohla dať dobré pohostenie, kde mali dobré víno. Donedávna s: hostina po voľbe konala v dome zvolenej, zabil sa brav, minulo sa 200 l vína a 20—30 litrov pálenky („kráľovnú krásu volia každý rok, ide o tú pijatiku, aby mali gde logať. Skorej povedia — neba padnú lózi, muože biť taká ako čieriezlo, čierna aňi dúbava“). Takto prôznych peripetiách a prestávkach (cevojnu od roku 1944 a po vojne bola tradícia prerušená, až okolo 1955 obnovil zvyk Zväzarm, r. 1957 bola na pohoršenie všetkých zvolená Cigánka a pod. dospelo toto spoločenské podujatie k najnovším formám, keď sa do zábavy zapája popri mládeneckom spolu i SZM (predseda spolu s mládeneckým richtárom vyhlasujú kráľovnú). Ceremonia je spojená so zábavou, s odovzdávaním darov, koruny, šerpy, nová kráľovná si pri pija šampanským, tancuje sólo a poč Zvyk voľby kráľovnej krásy, ktorý trvanelých štyridsať rokov, nadviazal za ujímavým spôsobom na staršiu tradíciu mládeneckého spolku (ten na cechovzvyky), stal sa ženskou obdobou, prevzal niektoré jeho prvky (hostina), plnil niektoré spoločenské funkcie v dedine (príhovor kráľovnej krásy na regrútskej zábave). Nadviazaním na tradície a svojím spoločenským charakterom dáva možnosť rozvíjať i ďalej nové formy zábavy mládeže.

Doteraz zozbieraný materiál zatiaľ nedáva dostatok podkladov na konečné závery, resp. ani dosť jednoznačne vystihnúť tendencie transformácií javov tradičnej kultúry a spôsobu života n súčasnej dedine. Je iba orientovaním s v danej téme a vyžaduje si, pochopiteľne, ďalšie hĺbkové výskumy. Zo skúseností vo výskume by sme chceli pripomenúť, že najmä hmotná kultúra — teda i odev — si vyžaduje nielen sledovanie vlastnej témy tradičným spôsobom, ale nevyhnutne si vyžaduje i širš

Biely ženský kožuš s bohatou aplikovanou výzdobou. Sebechleby. Foto J. Paličková 1969. NÚ SAV

záber. Jednotlivé — voľakedy klasické — témy etnografie sa prepletajú s témami duchovnej kultúry (spoločenské, rodinné vzťahy, zvyky, svetonázor a pod.), čo si vyžaduje nielen užšiu tímovú spoluprácu s vymieňaním skúseností, materiálov, ale najmä dlhšie štacionárne výskumy. Výskumník každej témy hmotnej kultúry sa postupne čím ďalej tým viac pohybuje v polohách myslenia, svetonázoru a pod., čo vyžaduje často veľa trpezlivosti, času a dôverného poznania prostredia i ľudí. Zmeny na súčasnej dedine, to sú zmeny v myslení ľudí, zmeny v ich svetonázore. Stály styk s mestom, zmena spôsobu práce dedinského obyvateľstva, zamestnanie a vzdelanie žien sú na jednej strane bezprostredný-

mi impulzmi pre zmeny napr. i v odevu. Na druhej strane pretrvávajú však niektoré formy tradičného myslenia (napr. kolektívne normy i pri zmenách tradičného kroja za mestský odev, potreba lokálnej reprezentatívnej špecifickosti pri slávnostných príležitostiach, zdôraznenie obradovosti odevom). Redukovanie množstva informácií a vzťahov tradičného odevu oproti minulosti spôsobili, že široké spektrum funkcií odevu sa zúžilo na jednu-dve lokálne funkcie (slávnosti, folklórne súbory, svadba).

Rýchle a revolučné zmeny v spôsobe života priniesli i niektoré negatívne stránky, ktoré napokon nenachádzame iba v Sebechleboch. Preceňuje sa ekonomická stránka všetkého diania, preháňa-

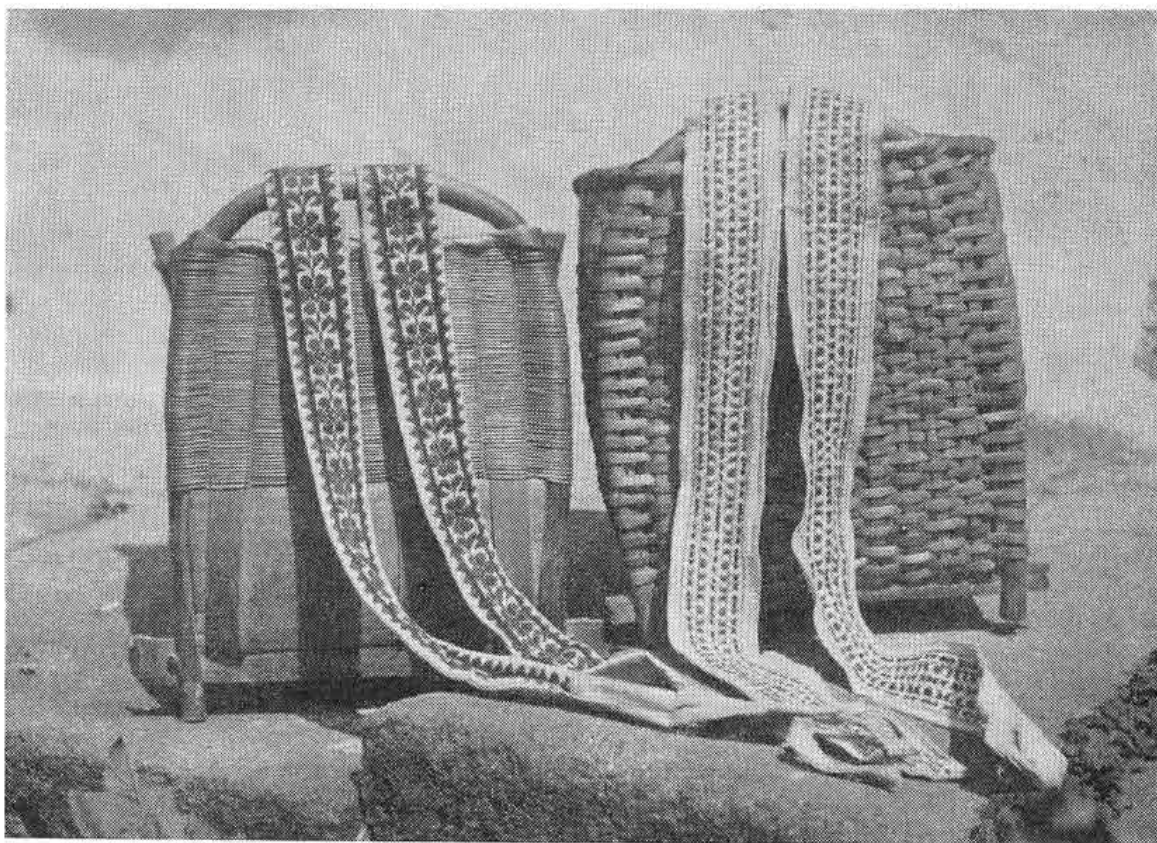
jú sa otázky prestíže, čo má za následok, že niektoré nielen hmotné artefakty, ale aj javy hypertrofujú (veľa darov, veľa peňazí na hostiny, veľké torty, veľa výzdoby, veľa farieb a pod.), čo akoby signalizovalo, že množstvá zmien ešte ľudia nie sú schopní absorbovať a vybrať si

z nich to, čo pre ľudský život má trvalejšiu hodnotu. Azda z nedostatku času a rýchleho životného tempa, ktoré preniklo i na dedinu, badať u mladej generácie menší záujem o miestne tradície a o vedomé a spontánne nadväzovanie na ne.

POZNÁMKY

- 1 Údaj z publikácie Vlastivedného slovníka obcí na Slovensku, zv. 3, Sebechleby, s. 12, 13. Sebechleby sa spomínajú v listinách už začiatkom 12. storočia. V 13. storočí obec dokolonizovali Nemci a začiatkom 15. sto-

ročia dostala mestské výsady. Stalo sa z nich zemepanské mestečko. Turecké nájazdy v polovici 16. storočia a stavovské povstania ho zničili a Sebechleby nena-
dobudli viac mestský charakter.

Košé na chrbát z lúpaného prútia. Sebechleby. Foto V. Nosáľová 1976. NÚ SAV

Резюме

Село Себехлебы принадлежит с точки зрения традиционной одежды к группе нескольких других сел, где носили тот же костюм. Лишь в Себехлебах она сохранилась до настоящего времени, в остальных трех деревнях (Гонтянские Немцы, Доманики, Дольне Рикинчице) она постепенно исчезала, начиная с периода 1-ой мировой войны. Выяснение причины этого явления требует дальнейших этнографических и исторических исследований (известную роль возможно сыграли здесь следующие обстоятельства: в 15 в Себехлебы стали местечком, был прилив немецкого населения, в пол. 16 в турецкие набеги, католическая религия и т. д.). Остается фактом, что население сплотилось настолько, что в конце 19 в, то есть с периода, когда мы имеем достоверный этнографический материал, все жители носят традиционный костюм, который их явно отличает от окружающих регионов. После II-ой мировой войны экономические и общественные изменения стали импульсом к все более ускоренному изменению и исчезновению кроме всего и народной одежды. Именно на одежде можно рассматривать механизмы и импульсы изменений, преобразований старого. Во время последних исследований, направленных на изучение этой проблематики, автор изучал главным образом три круга вопросов:

1. Локальную, региональную принадлежность одежды в сравнении с другими деревнями в округе, а также с городом и городской одеждой;

2. Бытование традиционной одежды в некоторых обрядовых и праздничных случаях;

3. Взгляды на физический облик и красоту.

Материалы по этим вопросам давала в основном женская одежда. Информаторы принадлежали к трем возрастным категориям: старшее (от 60 лет и выше), средняя (приблизительно 45—55 лет), младшая (приблизительно до 35 лет).

1. Старшее поколение женщин продол-

жает носить традиционную одежду почти во всех случаях (и на работе). Уже перед II-ой мировой войной постепенно изменялись некоторые составные части одежды на новые по стадии развития. Некоторые из женщин носят и первоначальную традиционную прическу (волосы, обмотанные вокруг проволочной подкладки), и чепец. Среднее поколение женщин (около 40 лет и выше) носит традиционный костюм во всех праздничных и торжественных случаях, тогда же надевают и чепец, но традиционная прическа модернизирована, осталась проволочная подкладка, которая обматывается лишь тесемками (не волосами). Она нужна для сохранения формы чепца. Изменение традиционной прически произошло около 1953—54 гг, то есть после основания Единых сельскохозяйственных кооперативов. В будничной одежде традиционный тип сосуществует с обычным современным рабочим костюмом (особенно тренировочным, свитером, блузой и т. п.). Есть и женщины, которые во время посещения города надевают городскую одежду (экскурсии, отпуск, лечение) — чаще всего брюки, свитеры, пальто. Младшее поколение девушек и замужних женщин обычно ходило в среднюю школу в традиционной одежде, но во время пребывания вне родного села — в профессиональных школах — надевало городскую одежду. Младшие из них (родившиеся после 1950 года) не носили народную одежду и в школе. Они одеты по последней городской моде.

2. «Крой» — как здесь сами жители называли народную одежду, сохраняется и у самой младшей генерации в некоторых особых случаях. Дети и школьники имеют «крой», который надевают в торжественные дни (на дожинки в ЕСК, в праздник освобождения села). Во взрослом состоянии единственным случаем, когда девушка надевает традиционный костюм, является свадьба — а именно обряд очепления, то есть когда молодой первый раз надевают чепец — обряд, связанный со

весты женихом в темноте, танец невесты с гостями).

3. В прошлом взгляды на физический облик и красоту определялись утилитарными аспектами, что проявлялось и в выборе партнера (крепкие, богатые — женщина или мужчина были идеальными партнерами). И если сейчас в определенной мере эти взгляды изменились — полные женщина или мужчина до сих пор остаются местным идеалом физического облика. Приблизительно с 1940 годов ежегодно во время масленицы в Себехлебах избирается королева красоты — обычай, который связан с давней местной традицией так называемых Юношеских союзов. И если обычай этот первоначально был проявлением случайных симпатий, а также эстетических взглядов юношей на избранную кандидатку, то в последние годы в избрании девушки решающую роль играет возможность обильного угощения, на первый план выступает вопрос общественного престижа.

кроме перемен в образе жизни, означают и изменения в мышлении людей. Постоянная связь с городом, изменение способов работы деревенского населения, занятость и образование женщин с одной стороны являются непосредственными импульсами к изменениям и в одежде. С другой стороны продолжают бытовать некоторые формы традиционного мышления (установление коллективных норм и в городской одежде, потребность в локальной и образцовой репрезентативности одежды). Негативной стороной можно считать в современности явление, которое касается почти всего образа жизни в целом (не только одежды, но и многих общественных и семейных отношений) — особенно переоценивание общественного престижа, как и гипертрофия всех явлений, при которых можно эту экономическую ситуацию репрезентировать перед более широким коллективом.

DIE KONTINUITÄT DER TRADITIONEN UND IHRE VERÄNDERUNGEN IN DER HEUTIGEN KLEIDUNG

Zusammenfassung

Hinsichtlich der traditionellen Kleidung gehört die Gemeinde Sebechleby zu einer Gruppe von Ortschaften, in denen die gleiche Kleidung getragen wurde. Diese Kleidung hat sich nur in Sebechleby bis zur Gegenwart erhalten, in den anderen drei Gemeinden der Gruppe (Hontianske Nemce, Domaníky und Dolné Rykynčice) begann sie seit dem ersten Weltkrieg allmählich zu verschwinden. Die Ursachen dieses Festhaltens an der Tracht festzustellen würde weitere ethnographische und historische Untersuchungen erfordern. Eine gewisse Rolle spielte wahrscheinlich auch die Tatsache, daß sich die Gemeinde Sebechleby im 15. Jahrhundert zu einem Städtchen entwickelte, die Kolonisierung der Ortschaft durch deutsche Einwanderer, die

Einfälle der Türken um die Mitte des 16. Jahrhunderts, die Zugehörigkeit der Einwohner zur katholischen Religion u. ä. Tatsache ist, daß die Einwohner von Sebechleby am Ende des 19. Jahrhunderts soweit miteinander verschmolzen waren, daß schon zu dieser Zeit, aus der übrigens unser ältestes rezentes ethnographisches Material stammt, alle Bewohner der Ortschaft die gleiche traditionelle Kleidung trugen durch die sie sich von den Trachten in der benachbarten Gegenden unterschieden.

Die wirtschaftlichen und gesellschaftlichen Veränderungen nach dem zweiten Weltkrieg waren der Anlaß zu immer größeren Veränderungen in der traditionellen Volkskultur. Unter anderem wurde auch die traditionelle Kleidung von diesem Pro-

zeß betroffen, der mit einem vollständigen Verschwinden der Tracht endete. Gerade an der Kleidung lassen sich die Mechanismen und Impulse der Veränderungen, aber auch der Weiterbestand des Althergebrachten am besten beobachten.

Bei ihren letzten Forschungen, die diese Problematik zum Gegenstand hatten, untersuchte die Autorin besonders drei Fragekomplexe:

1. die lokale und regionale Zugehörigkeit der Kleidung in bezug zu den Nachbardörfern, zur Stadt und zur städtischen Kleidung,

2. die Weiterverwendung der traditionellen Kleidung bei manchen zeremoniellen und feierlichen Anlässen,

3. die Ansichten der Einwohner von Sebechleby über das körperliche Aussehen und die Schönheit.

Das Material zu ihren Feststellungen lieferte größtenteils die Frauenkleidung. Die Informatorinnen gehörten drei Alterskategorien an: die ältesten waren über 65 Jahre alt, die mittleren etwa 45–55 Jahre und die jüngsten unter 35 Jahre.

1. Die älteste Generation der Frauen hält an der traditionellen Kleidung fest und trägt sie bei allen Gelegenheiten, auch zur Arbeit. Schon vor dem zweiten Weltkrieg wurden manche altfränkische Kleidungsstücke durch neuere ersetzt. Manche alte Frauen tragen auch noch die ursprüngliche Haartracht, bei der die Haare um eine Drahtunterlage gewickelt werden, und die traditionelle Haube. Die mittlere Generation der Frauen (etwa vierzigjährige und ältere) trägt die traditionelle Kleidung noch an Feiertagen und bei feierlichen Anlässen. Sie tragen auch noch Hauben, doch die traditionelle Frisur wurde bereits modernisiert: die Drahtunterlage ist geblieben, damit die Haube ihre Form behält, doch wird sie nicht mehr mit den Haaren umwickelt, sondern nur noch mit einem Band. Diese Veränderung der traditionellen Haartracht trat ungefähr in den Jahren 1953–1954 ein, nach der Gründung der hiesigen landwirtschaftlichen Produktionsgenossenschaft. In der Arbeitskleidung dieser Frauen ist die traditionelle Kleidung und die heute übliche Arbeitskleidung – Trainingshosen, Sweater, Blusen u. ä. – etwa zu gleichen Teilen vertreten. Es gibt unter

ihnen Frauen, die städtische Kleidung anziehen, sobald sie mit der Stadt in Berührung kommen (Besuche, Sonderfahrten, Erholung, Kuraufenthalte). Diese Kleidung besteht meist ebenfalls aus Hosen, Sweatern und Mänteln. Die jüngste Generation der Mädchen trägt gewöhnlich noch die traditionelle Kleidung solange sie zur Grundschule gehen. Aber sobald sie ihr Heimatdorf verlassen, besonders wenn sie Fachschulen in der Stadt besuchen, ziehen sie städtische Kleidung an. Die nach 1950 geborenen Mädchen tragen keine Tracht mehr, auch in der Grundschule nicht, sie ziehen sich nach der Mode an.

2. Die „Tracht“, wie die Bewohner von Sebechleby ihre traditionelle Kleidung nennen, wird aber auch von Angehörigen der jüngsten Generation bei bestimmten Anlässen angelegt. Die Kinder und die Schuljugend besitzen Trachtenkleidung, die sie zum Erntefest, zur Jubiläumsfeier der Befreiung der Gemeinde und bei anderen Feierlichkeiten anziehen. Sobald die Mädchen aber erwachsen sind, ist ihre Hochzeit meist die einzige Gelegenheit, bei der sie die traditionelle Kleidung anlegen. Dies geschieht hauptsächlich beim Hauben, wenn der Braut zum erstenmal die Haube aufgesetzt wird. Dieser Brauch ist mit mehreren Zeremonien verbunden: die Braut wird gehaubt, dann muß sie der Bräutigam im Finstern suchen und schließlich tanzt die Braut mit den Hochzeitsgästen.

3. In der Vergangenheit wurden die Ansichten der Einwohner von Sebechleby über das körperliche Aussehen und die menschliche Schönheit vom Aspekt der Nützlichkeit bestimmt, was sich auch bei der Wahl des Partners bemerkbar machte: eine körperlich starke und reiche Frau oder ein ebensolcher Mann waren ideale Partner. Wenn sich diese Ansichten heute auch bis zu einem gewissen Grad geändert haben, so ist eine starke, nicht magere Frau oder ein solcher Mann immer noch das Ideal der körperlichen Schönheit des Partners. Etwa seit 1940 wird in Sebechleby alljährlich zu Fasching eine Schönheitskönigin gewählt, ein Brauch, der an die althergebrachte örtliche Tradition des „Junggesellenvereins“ anknüpft. Bei diesem Brauch äußerten sich ursprünglich spontane Sympathien

schon über die Schönheit der erwählten Kandidatin. Doch in den letzten Jahren entscheidet bei der Wahl der Schönheitskönigin meist die Aussicht auf eine reichliche Bewirtung; Fragen des gesellschaftlichen Prestiges rücken auch dabei immer mehr in den Vordergrund.

Neben den Veränderungen in der Lebensweise findet im heutigen Dorf auch ein spürbarer Wandel im Denken der Menschen statt. Die häufigen Kontakte mit der Stadt, die Veränderungen in der Beschäftigung und Arbeitsweise der Dorfbevölkerung, die Beteiligung der Frauen am Produktionsprozeß und ihre höhere Bildung sind die unmittelbaren Impulse der Veränderungen in der traditionellen Kleidung.

manche Formen des traditionellen Denkens und die Macht der kollektiven Normen auch bei den Trägerinnen städtischer Kleidung fort, so z. B. das Bedürfnis nach einer lokalen und zeremoniellen Repräsentativität der traditionellen Kleidung. Eine negative Seite dieses Prozesses ist die allgemeine Tendenz das gesellschaftliche Prestige zu hoch einzuschätzen. Diese Erscheinung äußert sich nicht nur in der Kleidung, sondern auch in den gesellschaftlichen und familiären Beziehungen und ist eine Folge der Verbesserung der ökonomischen Situation der Dorfbevölkerung. Diese Überbewertung äußert sich als Hypertrophie aller Phänomene, bei denen sich die Gelegenheit bietet, den Wohlstand vor einem größeren Kollektiv zu präsentieren.

SLOVENSKÝ NÁROPOPIŠ

Časopis Národopisného ústavu Slovenskej
akadémie vied

Ročník 27, 1979, číslo 2

Vychádza štyri razy do roka
Vydáva VEDA, vydavateľstvo Slovenskej
akadémie vied

Hlavná redaktorka
PhDr. Božena FILOVÁ, CSc.

Výkonná redaktorka
PhDr. VIERA GAŠPARÍKOVÁ, CSc.

Tajomníčka redakcie
PhDr. Zora Vanovičová

Typografia: *Ivan Kovačević*

Redakčná rada: PhDr. Ján Botík, CSc.,
PhDr. Soňa Burlasová, CSc., doc. PhDr.
Václav Frolec, CSc., doc. PhDr. Emília
Horváthová, CSc., PhDr. Soňa Kovačevićová,
CSc., Igor Krištek, CSc., PhDr. Milan
Leščák, CSc., doc. PhDr. Ján Michálek,
CSc., PhDr. Ján Mjartan, DrSc., doc.
PhDr. Štefan Mruškovič, CSc., PhDr.
Viera Nosáľová, CSc., PhDr. Adam Pranda,
CSc., doc. PhDr. Antonín Robek, CSc.

Redakcia: 884 16 Bratislava, Klemensova 19
Vytlačili Tlačiarne Slovenského národného
povstania, n. p., Martin

Jednotlivé číslo Kčs 20,—; celoročné pred-
platné Kčs 80,—

Výmer SÚTI č. 8/6

Rozširuje Poštová novinová služba, objed-
návky vrátane do zahraničia a predplatné
prijíma PNS — Ústredná expedícia a do-
voz tlače, Gottwaldovo nám. 6/VII, 884 19
Bratislava. Možno objednať aj na každej
pošte alebo u doručovateľa.

© VEDA, vydavateľstvo Slovenskej aka-
adémie vied, 1979

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ

Журнал Института этнографии Словацкой Ака-
демии Наук

Год издания 27, 1979, № 2

Издается четыре раза в год

«ВЕДА», издательство Словацкой Академии
Наук

Редакторы Д-р Божена Филова и Д-р Вера
Гашпарикова

Адрес редакции: 884 16 Братислава, Клемен-
сова 19

SLOWAKISCHE VOLKSKUNDE

Zeitschrift des Ethnographischen Institutes
der Slowakischen Akademie der Wissen-
schaften

Jahrgang 27, 1979 Nr. 2. Erscheint viermal
im Jahre

Herausgegeben vom VEDA, Verlag der
Slowakischen Akademie der Wissen-
schaften

Redakteure PhDr. Božena Filová und
PhDr. Viera Gašpariková

Redaktion: 884 16 Bratislava, Klemenso-
va 19

SLOVAK ETHNOGRAPHY

Journal of the Ethnographic Institute of
the Slovak Academy of Sciences

Volume 27, 1979, No. 2

Published quarterly by VEDA, the Pub-
lishing House of the Slovak Academy of
Sciences.

Managing Editors PhDr. Božena Filová
and PhDr. Viera Gašpariková

Editor: 884 16 Bratislava, Klemensova 19,
L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE

Revue de l'Institut d'Ethnographie de
l'Académie slovaque des sciences

Anné 27, 1979, No. 2

Paraît quatre fois par an, Editions de VE-
DA, maison d'édition de l'Académie slova-
que des sciences

Rédacteurs: PhDr. Božena Filová et
PhDr. Viera Gašpariková

Rédaction: 884 16 Bratislava, Klemensova
19

Distributed in the socialist countries by
SLOVART Ltd., Leningradská 11, Brati-
slava, Czechoslovakia, Distributed in West
Germany and West Berlin by KUBON
UND SAGNER, D-8000 München 34, Post-
fach 68, Bundesrepublik Deutschland. For
all other countries, distribution rights are
held by JOHN BENJAMINS, N. V., Peri-
odical Trade, Amsteldijk 44, Amsterdam
Netherlands.

